

فرهنگ و دستیار علم و عمل بلا رنگداری و ترمیم آثار هنر

(۱۰)

دکتر جاوید فیوضات

آیا تجدید جلای اشیاء چوبی صلاح است ؟

روکش‌های چوبی ناول‌زده را چگونه ترمیم کنیم ؟

تمیز کردن سکه‌های برنزی ، مجسمه‌های مومی و مجسمه‌های چینی چگونه میسر است ؟

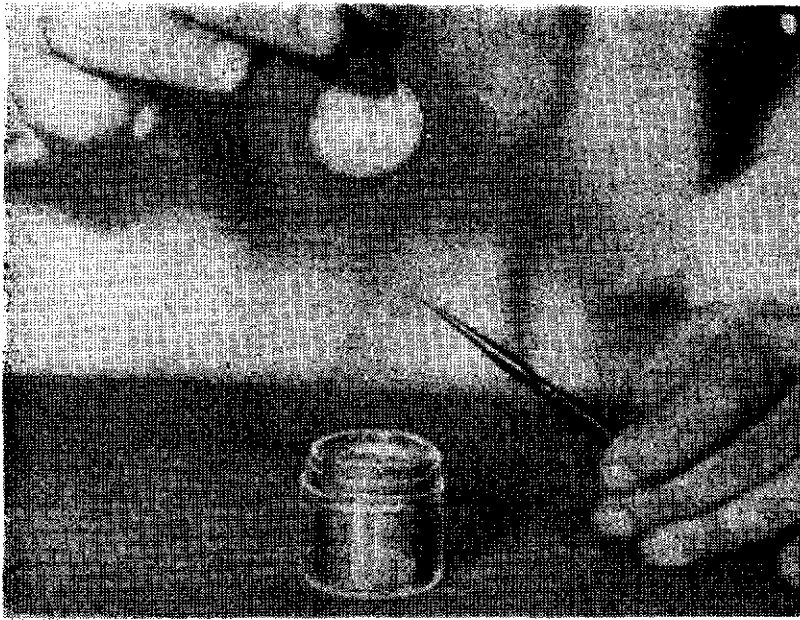
برای ترمیم تابلوهای نقاشی چه باید کرد ؟

چگونه تخته آلوده به موریانه را ضد عفونی کنیم !

تامپرا (Tempera) سبک مخصوصی است از نقاشی که در آن رنگها را با امولسیون (Emulsion) مخلوط میکنند (هرگاه مقداری از یک ماده روغنی را که در آب حل نمیشود ، در آب ریخته و بشدت بهم زده و با افزودن مواد مخصوصی ذرات آنرا بصورت تعلیق درآورند - مخلوط حاصل را امولسیون مینامند) در تامپراهای اولیه مواد رنگی را با سفیده تخم مرغ مخلوط کرده و نقوش مورد نظر را بر زمینه یا بوم میکشیدند - نقاشیهای سبک مزبور هنوز هم متداول بوده و برای تهیه آن امروزه از زمینه‌های مخصوصی بنام Gesso * استفاده میکنند - گاهی سطح زمینه را قبلاً صیقل میدهند تا قدرت جذب آن کاهش یابد - و بالاخره برای تثبیت و محافظت نقوش سطح آنها را جلا میدهند و برای این منظور غالباً بجای روغن جلا از موم استفاده مینمایند - برای تهیه امولسیون تخم مرغی بترتیب زیر عمل مینمایند :

یک تخم مرغ کامل (زرده و سفیده) را با هم و زدنش روغن دانه کتان (Linseed Oil) و دو برابر وزنش آب مخلوط کرده و آنقدر بهم میزنند تا بصورت امولسیون درآید - بعضی از نقاشان روغن مزبور را قبل از مخلوط کردن با سایر مواد میجوشانند تا هوای محلول در آن خارج شود - چنین روغنی را (Stand-Oil) مینامند - برای پاک کردن تامپرا میتوان پارچه نرم تمیزی در مقدار کمی آستن * (Aceton) یا الکل مطلق (Absolute Alcohol) خیس کرده و با آرامی بروی «نقاشیهای سالم» کشید - در مورد تابلوهای معیوب «مثلاً ترک خورده» باید از استعمال حلالهای مزبور خودداری شود زیرا بداخل شکافها نفوذ کرده و سبب بروز خسارات بیشتری میشوند .

تتراکلرور دوکربن (Tetra Chlorure de Carbon - Carbon Tetra Chloride) مایعی است شفاف و فرار با بوئی شبیه بوی کلر فرم * (Chloroform) و قابل اشتعال هم نمیشود حلال بسیار خوبی است برای مواد روغنی و چربی ، بهمین جهت برای تمیز کردن انواع پارچه‌های لک شده با مواد چربی بکار میرود و غالباً برای منظور فوق از این ماده بجای بنزین معمولی استفاده میکنند . همچنین آنرا برای خاموش کردن بنزین مشتعل بکار میبرند (وسائلی برای اطفاء حریق تهیه کرده‌اند که مخزنشان از این مایع پر شده و با فشار تکمه مخصوصی بخارات این ماده

روش جدا کردن زرده تخم مرغ
از کیسه آن .

که غیر قابل اشتعال است با فشار روی بنزین مشتعل پاشیده شده و مانع رسیدن اکسیژن هوا به بنزین می‌گردد) - بعضی اوقات از این جسم بجای سولفور دو کربن* (Carbon Disulphide) که بوی نامطبوعی دارد برای از بین بردن موربانه (کرم چوب) استفاده میکنند ولی قدرت حشره کشی آن باندازه سولفور دو کربن نمیباشد - قبل از استعمال تتراکلرور دو کربن نیز مانند تمام ترکیبات کلردار باید آزمایش مقدماتی روی قسمتهای بی اهمیت و ناپیدای اشیاء انجام گیرد - زیرا ممکنست کلر قسمتهای رنگین را بکلی بیرنگ نماید (شدت اثر کلر بستگی بنوع مواد رنگی دارد) - این دارو را باید در اطاقهاییکه خوب تهویه میشوند بکاربرد زیرا استنشاق مقدار زیادی از بخارات آن زیان آور میباشد .

تجدید جلای اشیاء چوبی (Refinishing Woodwork)

بطور کلی باید از تجدید جلای اثاث چوبی خودداری شود مگر در موارد استثنائی که انجام آن الزام آور تشخیص داده شود ، در اینصورت قبل از هر اقدامی لازمست شیئی را مرمت نموده و شکافها و سوراخهای آنرا با مواد مناسبی پر نمود (در شماره های قبل طرز تهیه بنانه* و روش پر کردن شکافها بطور مشروح ذکر شده است) سپس هر نوع آثار ورنی و جلای قدیمی را بحلالهای مخصوصی که بنامهای تجارتهی مختلف در بازار عرضه میشوند آغشته و در حدود نیمساعت صبر کرد تا بقدر کافی سست و نرم شود بعداً بکمک چاقو یا برس زبر و یا سیم ظرفشویی آنرا بکلی پاک کرده و از سطح شیئی چوبی زدود ، در وهله اول بهتر است برای انجام این عمل فقط از حلال و برس استفاده شود و در صورت عدم موفقیت بسا بر وسائل متوسل شد . بالاخره لکه های کوچکی که از ورنی بر چوب دیده میشود بکمک کاغذ سمباده کاملاً سائیده و پاک میکنند و «ته رنگ» باقیمانده را بمحلول پنج درصد جوهر ترشک (Oxalic Acid) آغشته و از بین میبرند ، برای تجدید ورنی مخلوطی از موم و اسانس تربانتین تهیه کرده و بر چوب میکشند - در مورد چوبهایی که رنگ روشنتری دارند معمولاً مقدار کمی از یک ماده رنگی بمخلوط نامبرده در بالا می افزایند مثلاً مخلوطی از (Burnt Sienna) و (Burnt Umber) و روغن تهیه کرده

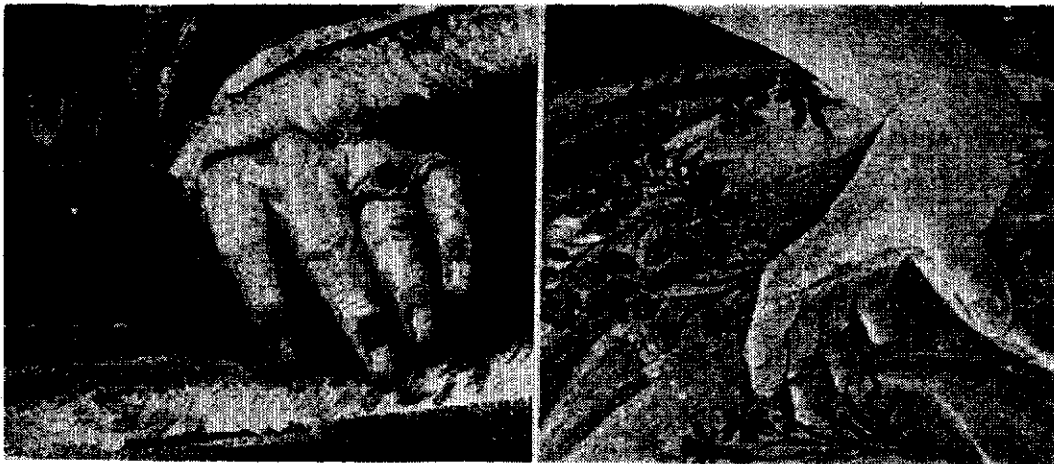
و در صورت لزوم مقدار کمی هم روغن سیکاتیو بآن می‌افزایند - نسبت اختلاط مواد مزبور بستگی برنگ چوب مورد آزمایش دارد (Sienna ماده‌ای است معدنی که دارای ترکیبات آهن و منیزیم بوده و در حالت طبیعی برنگ زرد مایل بقهوای است که پس از برشته کردن رنگش قرمز مایل بقهوای شده و بنام Burnt Sienna بازار عرضه میشود - Umber ماده‌ای است شبیه گل‌اخری و برنگ زرد مایل بقهوای آن مربوط باکسیدهای آهن و منیزیم میباشد که پس از سوزانیدن و برشته کردن مثل ماده قبلی رنگش تیره شده و بقرمز مایل بقهوای مبدل میگردد و Burnt Umber نامیده میشود).

تصاویر شنی (Images De Cailloux - Sand Pictures) اگرچه تهیه این قبیل تصاویر امروزه کمتر مرسوم است ولی این کار در اواخر قرن هجدهم و اوایل قرن نوزدهم مخصوصاً در کشورهای اروپائی بسیار رواج و رونق داشت - دانه‌های شنی را که بطور طبیعی رنگهای مختلفی داشته و با بطور مصنوعی آنها را رنگ میکردند برزمینه تابلو چسبانیده و از ترکیب آنها تصاویر لازم را تهیه مینمودند.

تعمیر روکشهای ناول زده (Refection De Contreplaqué - Repairs To Veneers)
گاهی در اثر رطوبت و مخصوصاً حرارت ناولهائی «برآمدگیهائی» بر روکشهای* اشیاء چوبی ظاهر میشود - بهترین راه برای معالجه این ناولها و برگرداندن آنها بوضع اولیه اینست که بوسیله تیغ تیزی آنها را از وسط بریده و مقدار کمی چسب یا سیریشم با نوک چاقو وارد شکاف نموده سپس روی آنها با کاغذ روغنی پوشانیده و جسم سنگینی روی آن قرار دهند تا کاملاً خشک شود - اگر اعمال مزبور با دقت و ظرافت انجام گیرد تشخیص نقاط شکافته شده باسانی مقدور نخواهد بود - اگر ناولها ترک خوردگی داشته باشد با احتمال زیاد فضای زیر آنها بتدریج از گرد و خاک انباشته شده است، در این حالت نمیتوان قبل از زدودن گرد و خاک از چسب استفاده نمود، بهمین جهت در اینموارد اطراف ناول را با دقت تمام بریده و کلاهاک برآمدگی را با ملایمت تمام برداشته و پس از پاک کردن محفظه زیر آن مقدار کمی چسب مالیده و پس از قراردادن قسمت بریده شده در محل اولیه مانند حالت قبل آنرا تحت فشار قرار میدهند - برای ترمیم ناولهای سطوحی که دارای انحنا میباشد بهتر است قبلاً وزنه سنگینی تهیه نمایند که یک سطح آن دارای انحنائی نظیر انحنا سطح مورد نظر باشد و قبل از قراردادن وزنه بر روی قسمت مرمت شده لازمست یک ورق کاغذ روغنی میان آنها قرار دهند تا اگر احیاناً مقداری چسب از شکاف بخارج نشت کرد بوزنه نچسبیده و سبب کنده شدن کلاهاک ناول نگردد.

تمیز کردن سکه‌های برنزی (Nettoyage Des Monnais En Branze - To Clean Bronze Coins)
برای پاک کردن رسوب آهنکی که غالباً بر سطح سکه‌های قدیمی دیده میشود ابتدا قسمتهائی از سکه را که از قشر آهنکی پوشیده نشده و برتر آن نمایانست بوسیله لایه‌ای از پارافین جامد می‌پوشانند، سپس سکه را در ظرفی که در آن اسید نیتریک* غلیظ ریخته‌اند فرو برده و اثر اسید را بطور مرتب تحت نظر میگیرند - مدت لازم برای فعل و انفعال بستگی بیجنس و ضخامت قشر مورد آزمایش دارد - پس از حل شدن رسوب آهنکی بلافاصله لایه پارافینی را پاک کرده و سکه را در آب جاری می‌شویند، اگر اسید نیتریک بر قشر اثر نماید ممکنست بکمک اسیدهای* دیگر آزمایش را تکرار نمایند (اسیدهای که ممکنست در اینموارد از آنها استفاده شود و همچنین طرز بکار بردنشان در فصول قبل بتفصیل ذکر شده است).

تمیز کردن مجسمه‌های مومی (Nettoyage Des Statuts en Cire - To Clean Wax Figure)
برای تمیز کردن مجسمه‌های مومی که بگرد و خاک آلوده شده و کثیف شده باشند از گرد بسیار ریز سنگ پا (Pierre Ponce - Powdered Pumice) استفاده کرده و این گرد را بوسیله برس نرمی بر سطح مجسمه میکشند تا کاملاً تمیز شود، بعد از اتمام کار ممکنست احیاناً مجسمه بتجدید رنگ هم نیازمند شود، باید در نظر گرفت که این روش فقط در مورد اشیائی که معمولاً برای تزئین بکار میروند معمول میباشد و ترمیم و تنظیف مجسمه‌های مومی پر ارزش و منحصر بفرد

تابلوی نقاشی بسک تامپرا .

بمعهده افراد فنی و کارشناسان صلاحیتدار واگذار میشود .

تمیز کردن مجسمه‌ها و اشیاء چینی (Nettoyage Des Objets En Porcelaine - To

Clean Porcelain Figures) تمیز کردن مجسمه‌های چینی را معمولاً نمیتوان با روشهای معمولی پاک و تمیز کرد - روشی که ذیلاً ذکر میشود نتیجه نسبتاً خوبی داده است: مقداری آسید الئیک Oleic Acid یکی از آسیدهای آلی است که بحالت ترکیب با گلیسرین در چربیها و مخصوصاً در روغنهای نباتی یافت میشود. روغنهاییکه در حرارت معمولی بصورت مایع میباشند مانند روغن زیتون دارای مقدار زیادتری از این ماده میباشند - آنرا در کارخانههای روغن کشی از دانههای گیاهی استخراج میکنند) در ظرف آبی ریخته و مجسمه را در آن غوطه‌ور مینمایند (درجه حرارت آب باید از چهارده درجه بیشتر باشد زیرا آسید مزبور در گرمای کمتر از این درجه منجمد میشود) سپس مقدار کمی آمونیاک* بمخلوط میفزایند تا از آن مختصری بوی آمونیاک استشمام گردد و مایع را آنقدر بهم میزنند تا خوب کف کند و در صورت عدم موفقیت مجدداً مقداری آسید الئیک در ظرف میریزند تا کف کافی تولید گردد - شیئی مورد نظر را چندین ساعت در محلول گذارده و پس از زدودن چرک و کثافت در آب جاری (زیر شیر آب) میشویند - اشیائی را که بوسیله سیمان یا چسب مرمت کرده باشند ممکنست در هنگام اجرای این روش آسیب دیده و چسب آنها سست شود لذا لازمست قبل از غوطه‌ور کردن آنها در محلول نامبرده در بالا احتیاطهای کافی مثلاً پوشانیدن قسمتهای مرمت شده بعمل آورند .

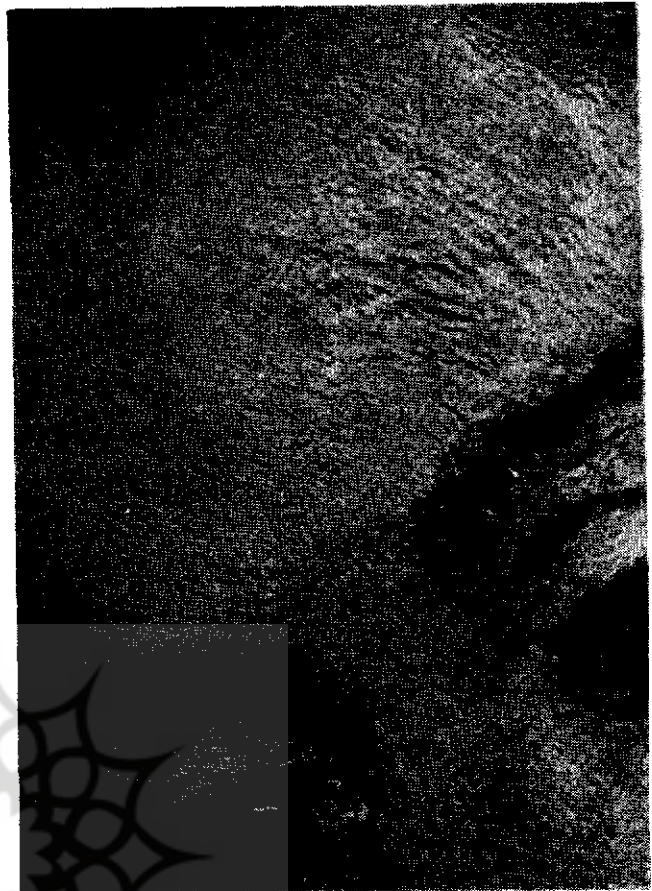
تمیز کردن و نگاهداری نقاشیهای رنگ روغنی (Nettoyage Et Preservation Des

Peintures à L'huile - Preservation of Oil Paintings) تمیز کردن و بطور کلی «دستکاری» نقاشیهای رنگ روغنی کاری است که مستلزم داشتن اطلاعات و تجارب و مهارت خاصی است و مسؤولیت چنین کاری را هر گرنباید باشخص بی تجربه محول کرد بلکه افراد مبتدی پس از مطالعه دستورالعملهای لازم باید ابتدا به تنظیف تابلوهای کم اهمیت و بی ارزش مبادرت نموده و پس از کسب مهارت لازم بموارد مهمتر بپردازند - «رنگ روغن» بمخلوطی از مواد رنگی که در یک روغن سیال (معمولاً روغن دانه کتان Linseed Oil یا روغن دانه خشخاش Poppyseed Oil بحالت تعلیق درآمده است اطلاق میشود - برای تهیه تابلو بدو قطعیه کرباس مناسبی را بر چهار چوب یا قابی که (Stretcher) نامیده میشود میخ میکنند (منظور از کرباس Canvas) منسوجاتی است که از الیاف کتان تهیه میشوند ولی امروزه برای تهیه نقاشیهای کم ارزش از پارچههای پنبه‌ای که نامرغوب ولی ارزان قیمت‌تر میباشند استفاده میکنند) - معمولاً در گوشه‌های قاب پیچها یا

وسائل دیگری تعبیه میشود که در موارد لازم بتوانند کشش قطعه کرباس را مطابق دلخواه تنظیم نمایند - قبل از رنگ آمیزی لازمست کرباس را برای «قبول» رنگ روغنی آماده نمایند، باین جهت زمینه اولیه‌ای که بوم (Priming) نامیده میشود بطریق زیر بر آن میکشند: ابتدا محلولی که از سریشم یا چسب مناسبی در آب تهیه شده بر کرباس کشیده سپس آنرا با لایه‌ای از سفیداب شیخ (White Lead) جسمی است سفید رنگ و سمی - از نظر ساختمان شیمیائی کربنات باز یک سرب میباشد) میپوشانند - این زمینه نه تنها «آثار مزاحم» کرباس را از بین میبرد بلکه بعزت محلول بودن در آب امور مربوط بمرمت و حتی انتقال نقوش را از کرباس قدیمی بکرباس تازه مقدور و آسان مینماید - پس از آنکه کرباس بترتیب ذکر شده در بالا کاملاً «آماده» شد بر روی آن نقاشی کرده و میگذارند کاملاً خشک شود و بالاخره روی آنرا بکمک لایه‌ای از ورنی* محافظت کننده (Protective Varnish) میپوشانند - چنانچه گفته شد باید از خشک شدن نقاشی اطمینان کافی حاصل کرده سپس روی آنرا با ورنی پوشانید زیرا سطح قدیمی رنگ روغنی بعزت مجاورت با هوای آزاد زودتر از قسمتهای زیرین خشک شده و غالباً بتصور اینکه رنگ کاملاً خشک شده است اقدام بورنی کردن آن مینمایند، در نتیجه بعد از مدتی در اثر کشش حاصله ترکهای ریز و «نامنظمی» در لایه ورنی پدیدار میگردد، این پدیده در تابلوهای مربوط با وائل قرن نوزدهم غالباً بنظر میرسد (معمولاً افراد سودجو برای تهیه کپیهای از تابلوهای قدیمی سعی میکنند که بکمک نوک سوزن، لایه ورنی را مخطوط کرده و خریداران را دچار اشتباه نمایند ولی چنانکه این قبیل تابلوها را با ذره بین معاینه کرده و ترکهای آنرا با یک تابلوی اصیل مقایسه نمایند، مصنوعی بودنشان بسبب منظم بودن خطوط ایجاد شده بوسیله سوزن باسانی مشخص میشود) چنانچه قبلاً گفته شد مرمت تابلوهای رنگ روغنی کاری است بسیار دقیق و پیش بینی نتیجه آن نیز بسیار دشوار است زیرا غالباً مخلوط رنگی بظاهر مناسبی که برای ترمیم تهیه و با رنگهای تابلو «جور» میشود پس از خشک شدن تغییر رنگ داده و هماهنگی خود را با نواحی مجاور باسانی از دست میدهد - رنگ تیره غالب تابلوهای قدیمی و کهنه مربوط بلایه ورنی آنها میباشد که بمرور زمان جلای خود را از دست داده و کدر شده اند، زدودن پاک کردن این لایه کدر شده از مهمترین وظایف افرادی است که مسؤلیت ترمیم و تنظیف تابلوها را عهده دار میشوند - توضیح تمام نکاتی که این قبیل افراد باید رعایت نمایند در این مختصر مقدور نیست و اشخاص علاقمند باید ضمن تمرین و ممارست دقت نمایند مطالبی را که ذیلاً بیان میشود کاملاً در نظر داشته و ضمن کار تبحر کافی و عملی (Practic) کسب نمایند - برای پاک کردن و عبارت صحیحتر «زدودن» ورنیهای کدر شده از حلالهای* مناسب (Solvents) استفاده کرده و قطعه‌ای از پنبه خام را بآن آغشته و با آرامی بر سطح تابلو میکشند، البته لازمست قبلاً شدت اثر حلال را بر حاشیه باریکی از تابلو که زیر قاب قرار میگیرد آزمایش کرد و اگر بلافاصله بعد از تماس پنبه با سطح تابلو ورنی آن زدوده شود دلیلی است بر اینکه حلال مورد بحث بسیار قوی و شدیداً اثر میبشد، بهمین جهت باید ماده دیگری که بتواند از اثر حلال بکاهد در اختیار باشد که در موارد لازم از آن استفاده نمایند، مثلاً مخلوطی از پنج قسمت الکل مطلق* و سه قسمت اسانس تربانتین* و یک قسمت اسانس اتیل* (Ethyl Acetate) تهیه کرده و بعنوان حلال بکار میبرند، این مخلوط را در ظرفی ریخته و ظرف دیگری که محتوی اسانس تربانتین خالص و با روغن کرچک میباشد نیز در دسترس میگذارند، اگر اثر الکل بر ورنی شدید باشد با استفاده از اسانس تربانتین یا روغن کرچک از شدت آن میکاهند بدین ترتیب که قطعه پنبه خامی را در ظرف حلال فرو برده و با حرکت دورانی با آرامی بر قسمت بالا و چپ تابلو میکشند تا ورنی را در خود حل نماید، پنبه‌های آغشته شده بورنی را باید مرتباً تعویض نمایند چنانکه آثار رنگ بر آن مشاهده شود باید عمل را متوقف کرده و بلافاصله با پنبه دیگری که به اسانس تربانتین خالص آغشته شده بر ناحیه پاک شده بمالند و پس از پاک کردن آثار اسانس، عمل را در ناحیه بعدی (از چپ بر راست و از بالا بیابین) ادامه دهند - لایه ورنی را نباید کاملاً زدود زیرا تابلو حالت «پوست کنده‌ای» پیدا خواهد کرد که رفع آن بسادگی میسر نیست، بهر حال بهتر است

ورقه بسیار نازکی از ورنی را بر تابلو باقی گذارد - پس از آن باید روی رنگهای سفید را با آب اکسیژنه* تمیز کرد (آب اکسیژنه چنانچه قبلاً ذکر شده است خاصیت رنگبری دارد، لذا باید دقت شود که قسمتهای رنگین تابلو باین دارو آغشته نشوند) سپس تمام سطح تابلو را با اسانس تربانتین شست و پس از خشک شدن بمنظور جلادادن و «زنده کردن» رنگهای «مات» شده میتوان از بوم کوپایبا* (Copaibia Balsam) استفاده کرده و بالاخره عمل را بالایه‌ای از رزین دامار* (Dammar Resin) که بوسیله برس* بر تابلو کشیده میشود خاتمه میدهند - نقص بزرگ این روش در اینست که نتیجه کار ممکنست در تمام نواحی و قطعات مختلف یک تابلو یکسان و یک شکل نباشد از اینرو عده‌ای بجای اجرای عمل بصورت جزء بجزء مخلوطی بنسبت مساوی از بوم کوپایبا و اسانس تربانتین تهیه کرده و در یک وهله بر تمامی سطح تابلو میکشند و عمل را هر چند ساعت یک بار تکرار مینمایند - اجرای این روش در اغلب موارد بر طریق قبلی رجحان دارد ولی در هر حال اتخاذ روش مناسب تا حدود زیادی بنظر شخص مسؤل و چگونگی تابلوی مورد نظر بستگی دارد - طریقه‌ایکه در گذشته خیلی متداول بوده و امروزه کمتر معمول است عبارت از زدودن ورنی بکمک گرد رزین میباشد باین ترتیب که گرد خیلی ریز رزین را با سرانگشت بر سطح تابلو کشیده و با حرکت دورانی انگشت عمل را آنقدر ادامه میدهند تا ورنی کهنه کاملاً پاک شود، سپس ورنی جدیدی بر تابلو میکشند عیب عمده این روش در اینست که نمیتوان آنرا در مورد تابلوهائیکه سطحشان هموار نیست بکار بست، بعلاوه لازمست گرد سائیده را زود بزود بکمک ذره‌بینی آزمایش نمود، در صورت رنگین شدن پودر باید بلافاصله عمل را متوقف کرد - وجود لعاب در بعضی تابلوها غالباً باعث زحمت میشود (لعاب را از اختلاط رنگهای شفاف با روغن یا با ورنی تهیه نموده و بر روی رنگهای غیر شفاف تابلو میکشند) زیرا زدودن آنها با سانی میسر نمیباشد در اینصورت بهتر است از زدودن لعاب صرف نظر کرده و روی آنرا با لایه‌ای از ورنی که در مقابل حلال مورد مصرف مقاوم باشد بیوشانند - تابلوها را باید قبل از مرمت بوسیله ذره‌بین و در روشنائی قوی معاینه نمود و در موقع تعمیر نیز روشنائی و نور کافی در اختیار داشت، اگر استفاده از روشنائی روز مقدور نباشد، کارگاههای کوچک را باید لاقل بوسیله لامپهای پانصد وات (پانصد شمعی) روشن نمایند - چراغهای فلورسنت (Fluorescent Lighting) برای تأمین این منظور مناسبتر و ارزانتر از انواع دیگر میباشد (تأمین روشنائی و تنظیم نور در کارگاهها موضوع پراهمیتی است که باید تحت نظر کارشناسان ماهر انجام گیرد و هر نوع اهمال و بی‌دقتی در اینمورد غالباً بنتایج نامطلوب و زیانبخشی منجر میگردد مثلاً در کارگاههائیکه موتورهای دوآر «با سرعت زیاد» موجود است نباید لامپهای فلورسنت را برای روشنائی بکار برد زیرا سبب بروز دشواریهایی میشود که معمولاً در فیزیک بنام (Stroboscopic Effect) معروفند و چنین پدیده‌هایی اکثراً سبب گمراه شدن کارکنان فنی و مرمت کنندگان تابلوها میگردد) همچنین قبل از شروع بهر نوع مرمت و «دستکاری» باید از تابلوهایی مورد نظر عکسهای لازم تهیه گردد - برای زدودن و عبارت بهتر «تراشیدن» ورنی تابلوهائیکه سطح ناهمواری دارند معمولاً از چاقو یا ابزاریکه دارای لبه مناسبی برای این منظور باشد استفاده میکنند - این عمل را گاهی در حالت خشک و گاهی پس از نم زدن تابلو (با حلال مناسب) انجام میدهند .

سوراخها و پارگیها را باید با قطعه‌ای از کرباس وصله کرد - برای الصاق وصله ممکنست چسبی بفرمول زیر تهیه نمود : موم پنج قسمت ، رزین پنج قسمت و تربانتین معروف به (Venice Turpentine) یک قسمت - مواد مزبور را با یکدیگر آمیخته و ذوب میکنند (این مخلوط بسیار قابل اشتعال است و علاوه بر این در موقع ذوب شدن قطراتی از آن بخارج پرتاب میشود که اگر با پوست بدن تماس یابد سبب بروز تاوولهای دردناکی میشود - برای جلوگیری از اشتعال بهتر است عمل را در ظرف دوجداره‌ای انجام دهند ، با اینطریق که درون دیگ و یا قابلمه بزرگی که روی آتش قرار میدهند ، سه پایه کوچکی گذارند و ظرف محتوی مخلوط مذکور را روی آن قرار دهند) وصله را بکمک این مخلوط برجای خود (در پشت تابلو) چسبانیده و اطو

نمونه‌ای از نقاشی رنگ روغنی.

میکنند (گرمای اطو باید بحدی باشد که فقط چسب را ذوب نماید زیرا گرمای بیشتر سبب تاول زدن نقاشی می‌گردد) سپس قسمت وصله شده را تحت فشار می‌گذارند تا کاملاً خشک شود بعداً چسبهای زیادی را از اطراف وصله می‌تراشند - ناهمواریهای ایجاد شده را ممکنست با بتانه‌ای از گل سفید و اسانس تریانتین برگرد -

تجدید کرباس تابلوها که (Relining) نامیده میشود هنگامی ضرورت دارد که کرباس اصلی بکلی فرسوده شده و قادر بنگاهداری نقاشی نباشد. روش کار بدینطریق است که قطعه کرباسی با ابعاد بزرگتر از کرباس تابلو انتخاب کرده و برقاب یا چهارچوبی بطور کاملاً کشیده میخ می‌کنند و سطح آنرا چندین بار بچسب ضعیفی که از ژلاتین تهیه میشود می‌آلایند سپس حواشی کرباس اولیه را بریده و از چهارچوبش جدا کرده و قبل از الصاق بکرباس تازه گره‌ها و ناهمواریهای پشت آنرا میگیرند و بالاخره پس از آغشتن بسریشم درمحل خود روی کرباس جدید قرار میدهند و برای جلوگیری از ایجاد تاول و برآمدگی دقت مینمایند که حسابهای هوا را با فشار دست که از مرکز تابلو بسمت حاشیه‌ها کشیده میشود از میان دولایه کرباس خارج نمایند - بعد از خشک شدن پشت کرباس تازه را با اطوی سنگین که خیلی گرم نباشد اطو میکنند، این عمل سبب میشود که چسب بداخل خلل و فرج رانده شده و عمل اتصال را کامل نماید - پس از مدتی که چسب کاملاً خشک و «سفت» شد در صورت لزوم کرباس جدید را از چهارچوب آن جدا کرده و بقاب اصلی واولی آن منتقل میکنند - در این مورد میتوان بجای سریشم از چسبی که فرمول آن در بالا ذکر شد استفاده کرد و یا چسبی بفرمول زیر تهیه

منظره‌ای روستائی
(رنگ روغنی)

نمود : چسب نشاسته یکصد گرم ، سریشم پوست خرگوش دوست گرم درسیصدوپنجاه سانتیمتر مکعب آب - چسب و سریشم را قبلاً با یکدیگر مخلوط کرده و قدری اسانس تربانتین بآن اضافه میکنند تا بصورت تعلیق (Emulsion) درآید و برای جلوگیری از گندیدن گاهی مقدار کمی هم ماده ضد عفونی کننده مانند فرمالین (Formalin) یا سوبلیمه بدان میفزایند - در جریان عمل تجدید کرباس لازم است رویه نقاشی شده را بوسیله چند ورق کاغذ که بحاشیه‌های کرباس میچسبانند محافظت نمایند و پس از خاتمه عمل بکمک اسفنج مرطوبی آنرا از روی تابلو بردارند. شاید دشوارترین و دقیقترین کاری که هنگام مرمت بعضی تابلوهای نقاشی آسیب دیده ضرورت پیدا مینماید جدا کردن «لایه نقاشی شده» از کرباس اولیه و انتقال آن بکرباس دیگر باشد لازم بتوضیح نیست که این کار هنگامی ضرورت دارد که کرباس اولی بوضع بسیار بدی دچار شده و بطوری از هم پاشیده باشد که عمل تجدید کرباس یا (Relining) غیرمقدور گردد ، در اینصورت باید ابتدا چند ورق کاغذ روزنامه بر سطح نقاشی چسبانیده و تابلو را از قابش جدا نمایند ، سپس با اسفنج مرطوبی پشت کرباس قدیمی را نم بزنند ، با احتمال زیاد این عمل سبب میشود که چسب بوم نرم شده و از کرباس جدا شود ، بعداً نقاشی را بوسیله چسبی که در بالا ذکر شد بر کرباسی تازه چسبانیده و تحت فشار قرار میدهند و بعد از اینکه کاملاً خشک شد با اسفنج مرطوبی کاغذ روزنامه را نم زده و بادقت از روی نقاشی بر میدارند ، اجرای این عمل بسیار مشکل است و کمتر دیده شده که بنتیجه کاملاً رضایتبخش منجر شود بهمین جهت اغلب کارشناسان (Relining) را بر آن ترجیح میدهند، در هنگام مرمت و تنظیف نقاشیهای رنگ روغنی باید

تأحد و دامكان از اقدام به «روتوش» خودداری شود مگر آنكه این عمل كاملاً الزام آور باشد - اجرای اینكار مخصوصاً در مورد نقاشیهای عتیقه و قدیمی بسیار مشكلست زیرا باید سعی شود حتی الامكان از همان مواد اولیه برای روتوش استفاده شود كه در تابلوی مورد نظر بكار برده شده اند، لازم بن توضیح نیست كه تشخیص و تعیین ماهیت این مواد و همچنین تهیه و اختلاط آنها با نسبت صحیح امری است بس دشوار همچنین در موقع تنظیف تابلوها باید از بكار بردن آب یا كف صابون تا سرحد امکان خودداری شود مگر بصورتی كه قبلاً ذكر شد و آنها هم بكمك اسفنج نمنك زیرا همواره این احتمال وجود دارد كه آب سبب سستی و نرم شدن سریشم یا چسب شده و لایه های مختلف تابلو را از هم جدا نماید - برای تمیز كردن بعضی تابلوهای پرارزشی كه نوع بوم و مواد رنگی آنها كاملاً مشخص شده اند داروهای اختصاصی تهیه كرده اند كه نتیجه رضایتبخشی فقط در مورد همان نقاشیهای معین میدهد و از استعمال آنها در مورد انواع مختلف تابلوها باید خودداری شود - همچنین از بكار بردن داروهای اختصاصی و (Specialité) كه مواد متشكله آنها از طرف كارخانه های تهیه كننده با صراحت تعیین و ذكر نشده اند باید خودداری گردد - در قرن نوزدهم تابلوهائیكه نمای كهنه ای داشته و حتی دارای ظاهر نسبتاً «چركینی» بودند بیشتر مورد توجه بود و «مرغوبتر» بشمار می آمدند ، بهمین جهت عمداً سعی می كردند كه جلای تابلوها را بنحوی از بین برده و آنها را «كهنه نما» نمایند - اگر تابلویی را مجدداً رنگ كرده باشند زدودن رنگ آن بستگی بقدمت آن دارد ، معمولاً رنگهای تازه آسانتر از رنگهای قدیمی بوسیله حلالها پاك و زدوده میشوند -

روش تمیز كردن و تنظیف نقاشیهای روی تخته (Panel) نیز نظیر طریقه هائی است كه در خصوص نقاشیهای روی كریاس ذكر گردید . غالباً لازم است تخته هائی را كه شكاف برداشته اند كلاف نمایند ، برای این منظور قطعات چوبی مناسبی را بشكل چلیپا یا ضریدر بر پشت تابلو می چسبانند . بهر حال دستكاری این قبیل نقاشیها نیز در صلاحیت كارشناسان ماهر بوده و افراد بی تجربه نباید قبل از كسب اطلاعات و تجارب كافی مبادرت بتعمیر آثار كیمیاب و پرارزش نمایند - برای ضد عفونی كردن تخته هائی كه مورد هجوم موریانه قرار گرفته اند ممكنست از بخور سولفور دو كربن (Carbon Bisulphide) استفاده شود ولی باید در نظر گرفت كه این دارو میتواند مواد رنگی و ورنی را در خود حل نماید ، بنابراین باید قبلاً تدابیر لازم بمنظور جلوگیری از تماس آن با مواد مزبور اتخاذ گردد .

مجدداً یاد آور میشود كه در هر صورت لازم است قبل از اقدام بمرمت نقاشیهای رنگ روغنی پرارزش از مهارت كسانیكه مسئولیت آنها بمعهده میگیرند اطمینان حاصل كرده و همچنین از مطالعه و تحقیق و حتی بحث كافی در خصوص روش كار و مواد اولیه مورد لزوم مضایقه نشود.

پرتال جامع علوم انسانی